כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת שמיני ■ כ"ה ניסן ה'תשפ"א ■ 07.04.2021 ■ גליון מס' 627

תפוצה לכל קהילות ישראל

פער הדורות

/ הרב יעקב הלוי פילבר

במקרים רבים אנו רואים שדור המייסדים היו ענקי רוח ואישי מופת, ואילו ממשיכיהם התגלו באנוכיותם כשהדאגה למעמדם האישי היא המנחה אותם. פער דורות כזה מוצאים אנו בדורו של משה. משה ואהרן נבחרו על ידי ההשגחה העליונה להנהיג את עם ישראל ולהוציאם ממצרים, גם משה וגם אהרן לא ששו לקבל את התפקיד, משה אמר: "שלח נא ביד תשלח", ואילו אהרן שמח בלבו על מינויו של משה, ורק בצו האלוקי קבלו על עצמם את דין ההשגחה, כי משה וגם אהרן ידעו את כובד האחריות של התפקיד ולא נגשו אליו בזחיחות דעת. ואכן משה ואהרן הצליחו להפוך את עם ישראל מעם עבדים השקוע במ"ט שערי טומאה לממלכת כהנים וגוי קדוש של מקבלי התורה, מהפיכה שדרשה מאמץ גדול מלווה בהרבה כפויות טובה. ואילו נדב ואביהוא בני הדור השני, הם באו אל המוכן, הם לא עמלו ולא טרחו בעיצובו של עם ישראל, אבל אצה להם הדרך לשלוט ולהשתלט על עם ישראל. וכך מתארת הגמרא [סנהדרין נב א] את הלך רוחם: "וכבר היה משה ואהרן מהלכין בדרך, ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן, וכל ישראל אחריהן, אמר לו נדב לאביהוא: אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור [במדרש מובא: "ואנו נוהגין שררה על הציבור"], אמר להם הקב"ה: הנראה מי קובר את מי". הדבר תמוה, משה היה דודם, אהרן היה אביהם, והיאך עלה על לבם מחשבה נואלת כזו, מה ראו לשטות זו? את הדבר אפשר להבין לפי התיאור של הגמרא שנדב ואביהוא צעדו בין העם לבין משה, כאשר העם מאחוריהם ומשה ואהרן לפניהם והם באמצע, וכאשר פנו לאחוריהם וראו את כל הקהל הקדוש, רבבות רבבות של עם ישראל הולך אחריהם, לא הבינו כי בעצם הקהל לא הולך אחריהם אלא אחר משה ואהרן, אבל הם השלו את עצמם שההמון הצועד הולך בגללם אחריהם, ומשנתפסו לאשליה זו הרגישו לפתע שמשה ואהרן ההולכים לפניהם אינם אלא חוסמים את דרכם אל השררה, ומכאן התפרצה המשאלה: "אימתי ימותו שני זקנים אלו".

ואכן נדב ואביהוא היו צדיקים ואנשי מעלה, כמו שמובא בירושלמי [יומא פ"א ה"א]: "אחרי מות שני בני אהרן - למה הוא הזכיר מיתתן ביום הכיפורים? ללמדך שכשם שיום הכיפורים מכפר על ישראל כך מיתתן של צדיקים מכפרת על ישראל". ובמדרש [ויק"ר יב] הפליגו בשבחם, ודרשו את הכתוב: "ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי" כך: "זה הדיבר נאמר למשה מסיני, ולא נודע בו עד שבא מעשה לידו, אמר לאהרן: אהרן אחי, מסיני נאמר לי עתיד אני להיוועד להן לישראל ולהתקדש בהן בבית זה, ובאדם גדול אני מקדשו, וסבור הייתי או בי או בך בית זה מתקדש, עכשיו נמצאו שני בניך חביבין ממנו. כיון ששמע אהרן כך וידע שבניו ידועי שמים, שתק וקבל שכר טוב על שתיקתו".

ונשאלת השאלה כיצד צעירים מבטיחים שנועדו לגדולות מתדרדרים לרמה שפלה כזו? את הכשל של נדב ואביהוא תולים חז"ל בתכונת הנהנתנות והשחצנות שלהם, את הנהנתנות אנו מוצאים בכתוב [שמות כד יא]: "ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו" כמו שפירש רש"י: "הם נדב ואביהוא, שהיו מסתכלים בו (באלקים) בלב גס מתוך אכילה ושתיה". הסתירה שבהתנהגותם הייתה שמצד אחד ריחפו בעולמות עליונים ובה בשעה לא נמנעו מלשקוע בנהנתנות של אכילה ושתיה, והיא שהביאה אותם לשאר העבירות: "שלא היו להם נשים, שחצים היו, הרבה נשים היו יושבות עגונות ממתינות להם, מה היו אומרים: אחי אבינו מלך, אחי אמנו נשיא, אבינו כהן גדול ואנו שני סגני כהונה - איזו אשה הוגנת לנו?!" [ויק"ר כ]. ההתנשאות שלהם שהביאה אותם להערכה עצמית מופרזת הביאה אותם בסופם שלא יהיו נאמנים אף לעצמם, ולפתע הם נפרדים איש מרעהו מחשש שמא האחר יטול ממנו את שררתו, כדברי המדרש: "שלא נטלו עצה זה מזה, שנאמר: 'ויקחו בני אהרן איש מחתתו' - איש מעצמו עשו, שלא נטלו עצה זה מזה" [שם].

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

משברת את כל המקשרגים
אמרו בגמרא [שבת קכ"ז א'] "אמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת...
המשך בעמ' 2

מעלת גרה
בפרשתנו מופיעים, המאכלות המותרים והאסורים. כאשר המכנה המשותף...
המשך בעמ' 3

שו"ת חורף
מקבץ שאלות מתוך קבוצת 'ההלכה היומית'
המשך בעמ' 4

הסתכלות על חיות שמאות
בפרשתנו כתוב, להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
ארבע מלים ותו לא...
בשנת חמשת אלפים וקנ"ה, כשנתיים לאחרי הפרעות האכזריות שפרעו...
המשך בעמ' 6

שביבים
■ *חלום תודני*
■ *קראתי והתרגשתי*
■ *לבייש אחד ברבים?*
■ *אנטיביוטיקה קדושה*
■ *מבחן כניסה לעולם הרפואה*
המשך בעמ' 9

עבודת ה' בשלמות וענין עמידה בפני ה'
"ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל ויאמר אל אהרן...
המשך בעמ' 10

חיים אהרון ולירו ור' גדשון אשכנזי
רבים ראו בבנקאי חיים אהרון ולירו קמצן ובערבית "טמע ברוכסה"...
המשך בעמ' 11

משכרת את כל המקשרגים

/ הרב שמחה קרקובסקי*

על הפסוק בפרשת [וירא, י"ח, י"ג] 'ויאמר, ה' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך'

אמרו בגמרא [שבת קכ"ז א'] "אמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה דכתיב: אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור". ומסביר רש"י הקדוש: "והניחו [אברהם אבינו לשכינה הק'] והלך לקבל האורחים", הרי מכאן שהכנסת האורחים גדולה יותר מגילוי שכינה.

דברי הגמרא האלו ידועים לכולנו. כל דרדק שלומד בחיידר 'פרשת השבוע' יודע לצטט בעל פה את הפתגם 'גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני שכינה', ובכל זאת, כשיהודי בר דעת עוצר לרגע ומתבונן בעומק מה שכתוב כאן, תדהמה אוחזת בו. ואם בעל נפש הוא, יכול הוא להסתובב שעות ארוכות בסערה פנימית הלוך ושוב. האם זה ייתכן? וכי נתפס הדבר בשכל אנושי, שהכנסתם של שלושה עוברי אורח, שנראים כערביים, להאכיל אותם בלחם, חמאה ולשון של בקר, עולה בחשיבותה על קבלת פני השכינה הקדושה. להניח התגלות של קודשא בריך הוא בשביל דבר כזה?

תשובה קצרה, מבהילה בעוצמתה, כותב הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר וזה לשונו: "ועולם החסד הטהור, שהיא עולם הנתינה, גבוה מעולם הנבואה שהוא עולם הדביקות וקבלת השפע". נפשט קמעא את המילים המטלטלות שזה עתה קראנו. הקבלת פני השכינה היא הדבר הגדול ביותר אליו יכול בן אנוש להגיע. כולנו יכולים רק לייחל ולשאוף לכך. אבל, כאשר יהודי זוכה 'לתת' לזולת, נתינה טהורה, נתינה שאין בה שום חישובים צדדיים ותועלות אישיות: לתת ליהודי לא מוכר ארוחה חמה ומשביעה, להכניס אורח רעב הביתה, כוח החסד הזה כה גבוה, כה נשגב, שהוא מביא את האדם למקום גבוה עוד יותר מעולם הנבואה וההתגלות. וסוד הדברים הוא: כשיהודי זוכה להתמסר ליהודי אחר, לגמול עמו חסד טהור, הריהו מעפיל לדרגת נותן, משפיע, ואילו נבואה עניינה הוא 'לקבל' שפע רוחני, וכידוע שדרגת ה'משפיע' גבוהה ועילאית יותר מ'מקבל'. זאת תמצית הדברים, והדברים עתיקין.

דבריו הנפלאים של הרב דסלר זצ"ל, שופכים אור על התבטאות נפלאה שזכיתי להיות לה עד במחיצתו של מורי ורבי כ"ק מרן אדמו"ר ה'ברכת משה' מלעלוב זיע"א, כדלהלן: פעם, באחד משולחנותיו הטהורים, ישב רבינו ה'ברכת משה' ודיבר בקדשו על תקופת מלחמת העולם הראשונה. לאורך שנות המלחמה שרר בירושלים רעב כבד מאוד, שהלך והתעצם משנה לשנה והפיל אלפי חללים ל"ע, ביניהם רבים וטובים מגדולי היישוב הישן. אחד ממלאכי החסד שהפציעו אז בירושלים, היה יהודי מעדת התימנים שמכונה היה בפי אנשי ירושלים 'רבי צדוק תימענער' שהחיה יהודים רבים בסעודות שהכין לכל דכפין, במסירות עצומה. רבינו ה'ברכת משה' זי"ע דיבר על רבי צדוק בהערכה עצומה, הפליג בשבחו אין קץ. בתוך כך פנה אל הרבי אחד היושבים בשולחנו והוסיף כי "להווי ידועשרבי צדוק היה גם מקובל גדול, הוא למד חברותא עם אחד מגדולי המקובלים בירושלים של מעלה, ואף ניסה לחפש ולתור אחר עשרת השבטים". רבינו ה'ברכת משה' הביט באותו יהודי, והפטיר: "נו נו, מ'רעדט דאך יעצט פון א איד וואס האט געגעב'ן יד'ן צו עסי'ן - הרי אנחנו מדברים כעת מיהודי שנתן ליהודים לאכול"... כמי שאומר: "אנו מדברים על יהודי שזכה למעלה העצומה ביותר, הוא זכה לתת ליהודים לאכול! ואתה בא ואומר שהיו לו עוד מעלות קטנות מזה?!"... ולכשתמצי לומר, הן הן דבריו של הרב דסלר זצ"ל, "עולם הנתינה גבוה מעולם הנבואה" ועל כן הנני מזהיר ומבקש לכל איש הירא את דבר ה' ובפרט לאלו המקורבים אלי השומעים לקולי וחפצים במוסרי, לראות על כל פנים תמיד אשר בכל אכילה ואכילה יהיה לו לפחות עני אחד על שולחנו בערב ובבוקר להאכילו מכל אשר ימצא לו אם דל ואם עשיר... והיה אם כן יעשה הקב"ה ברוב רחמיו יריק עליו ברכה ושפע ורחמים וחיים ושלום ממקור הברכות וההשפעות, וזהו ממצוות שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא וזה ילווהו לעולמו גמילות חסד שעשה עם העני. והיה מעשה הצדקה שלום [ישעיה ל"ב, י"ז], אשר על ידי זה, המצוות, מקדימין לו שלום בבואו לבית החיים כאשר לצדיקים גמורים, כמאמר חז"ל [כתובות ק"ד.] וטוב לו בזה ובבא". [סה"ק באר מים חיים, פרשת וירא] הבה ונתקדם עוד כמה פסוקים בפרשת וארא. אברהם אבינו, ראש וראשון למאמינים, היה כידוע עתיר ומשופע בזכויות. די אם נזכיר 'את הנפש אשר עשו בחרן', את כל אותן נפשות שזכו אברהם ושרה לקרב לאמונה בהשי"ת, עד כדי כך שכלשון התרגום אונקלוס 'שעבידו לאורייתא', אותם אנשים שהתקרבו על ידם היו 'משועבדים לתורה'. זיכוי הרבים שאין כמותו. ועם כל זאת כשביקש אברהם להציל את לוט בן אחיו מהפיכת סדום, לא היה די בכל הזכויות האלו, כאן נדרשה זכות מיוחדת במינה, זכות ברמה אחרת. הרי לוט התגורר בעיר שכל כולה נידונה לכליה, כדי למלטו ו'לשלוף' אותו בחיים מתוך אסון המוני, להוציאו מן הכלל, היה צורך בזכות בלתי רגילה.

בקפיצה אקטואלית לימים אלו, כשבעולם כולו משתולל הנגיף רח"ל ומפיל הררי קורבנות, גם אנחנו, כולנו, שואלים "מהי הזכות שבכוחה נוכל להינצל, להפוך ל'יוצאים מן הכלל', להישאר בחיים, בריאים ושלמים, על אף שמסביב 'ניתנה רשות למשחית'? איך נוכל לבקש שהמשחית 'כן יבחין' בין טוב רע?" ובכן, הזכות שהצילה את לוט הייתה... 'הכנסת האורחים' שקיים דודו, אברהם אבינו, עם שלושת האורחים שנקלעו למעונו, כך אומר הזוהר הקדוש בפרשת וארא. וזה תרגום לשון דברי הזוהר שכל הלומד ומתבונן בהם, ובפרט בימים אלו, מצטעפות עיניו בדמעות של התרגשות והתעוררות פנימית: "רבי אלעזר אמר, בוא וראה כמה נוהג הקדוש ברוך הוא טובה עם כל הבריות, גדולה הכנסת אורחים וכל שכן לאותן ההולכים בדרכיו, שאפילו בזמן שמידת הדין שולטת בעולם - הוא יתברך גורם למי שאוהב אותו לזכותו בדבר טרם שיבוא הדין לעולם, שכך למדנו, בשעה שהקדוש ברוך הוא אוהב את האדם הריהו שולח לו מתנה, ומי זה? זהו איש מסכן, כדי 'שיזכה בו'[שיגמול אתו חסד]. וכיון ש'זוכה בו' הוא ממשיך עליו חוט אחד של חסד הנמשך מצד בחינת הימין ופורש אותו על ראשו, ורושם אותו, כדי שכשיבוא דין לעולם - אותו המחבל יזהר בו, שכאשר זוקף עיניו ורואה אותו הרושם, אזי מסתלק ממנו ונזהר בו, לפיכך הקדים לו הקדוש ברוך הוא דבר שיזכה. ובוא

וראה כשביקש הקדוש ברוך הוא להביא דין על סדום זיכה תחלה את אברהם ושלח לו 'מתנה', אורחים, לזכות בהם, כדי להציל את לוט בן אחיו משם. זהו שכתוב 'ויזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה' ולא כתוב 'ויזכור אלוקים את לוט', שהרי בזכותו על אברהם ניצל. ומהו 'ויזכור'? שזכר לו מה שזכה מקודם עם אותם שלושת המלאכים. כעין זה אדם הזוכה בצדקה עם אנשים, בזמן שהדין שורה בעולם הקדוש ברוך הוא זוכר לו את אותה הצדקה שעשה, כי כל מצוה שזוכה אדם לעשות נרשם הדבר למעלה, ואפילו בזמן שהדין שורה עליו, והקדוש ברוך הוא זוכר את אותה טובה שעשה וזכה עם האנשים, כמו שנאמר 'וצדקה תציל ממות', לפיכך הקדים לו הקב"ה לאברהם את הכנסת האורחים בשביל שיזכה ויציל את לוט. דברים נוראים, כל מילה מיותרת.

קורא את הדברים יהודי בן זמננו וחושב לעצמו, "טוב, כנראה שרק הכנסת אורחים כמו שאברהם אבינו קיים, בשלימות, עם כל הכוונות, לה היה את הכוח העצום להציל ממוות, אבל אנחנו? אנחנו הרי לא בדרגה הזו, לא יכול להיות שהכנסת אורחים, כמה פרוסות לחם לאדם רעב, תציל אותי ממוות לחיים, נו באמת" ...התשובה עבורך, יהודי יקר, פשוטה מאד: "האם, לדעתך, אתה יותר גרוע ממיכה?" "למה לא מנו את מיכה?", שואלת הגמרא בסנהדרין [קג, ב], למה לא הזכירו את מיכה, האיש שהעמיד את 'פסל מיכה', בין אלו שאין להם חלק לעולם הבא, ומתרצת: "מפני שפתו מצויה לעוברי דרכים". מסביר רש"י 'שהיו כל העולם מתארחין אצלו'. כלומר, מיכה היה 'מכניס אורחים' גדול ולכן הוא ניצל מלהיכנס ל'רשימה' זו. יתרה מזו, ממשיכה הגמרא: "תניא רבי נתן אומר, מגרב לשילה ג' מילין, והיה עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה". לבו של כל יהודי מצטמרר למקרא התיאור הנורא: עשן פסלו המשוקץ של מיכה מיתמר ומתאבך בשמי ירושלים יחד עם עשן המערכה מבית המקדש... "בקשו מלאכי השרת לדוחפו [את מיכה, ועיין במפרשים], אמר להן הקב"ה הניחו לו שפיתו מצויה לעוברי דרכים"... נורא נוראות, מלאכי השרת מבקשים להיפטר מהאדם שהקים שיקוץ מול בית המקדש. ומה משיב להם הקב"ה? "הניחו לו, הוא מחלק מפיתו לעוברי דרכים, הוא נותן אוכל לרעבים" ...דברי חז"ל אינם מותירים מקום לשום ספק. 'הכנסת אורחים', של נתינת אוכל ליהודי רעב, מציל ומגן אפילו על יהודי חוטא ומחטיא מהזן הירוד ביותר, שהגיע לדיוטא הכי תחתונה ושפלה. אדם שהעמיד פסל, בנה מזבח משוקץ לעבודה זרה מול בית המקדש, אפילו עליו מגינה הזכות העצומה הזו. שימו לב, הגמרא אינה אומרת שמיכה 'חילק כספי צדקה לעניים' גרידא, אלא 'חילק מפתו לעניים', זכותו הגדולה הייתה שהוא חילק פת, לחם, אוכל מוכן. לא כסף לקניית אוכל! הענקת סעודה חמה ומוכנה ליהודי רעב שמשביע בה את נפשו, היא זכות עילאית שאיננו יכולים להבין אפילו את כוחה הנשגב, זה שמשבר את כל המקטרגים, שבכוחו לשלוף אדם מתוך אסון, כמו מגפה למשל, להציל ממוות לחיים. וכפי שמוסיפה הגמרא, "אמר רבי יוחנן גדולה לגימה שמעלמת עיניים מן הרשעים", ומסביר רש"י על המקום: "לגימה - אכילה שמאכילים לאורחים". ומה הכוונה 'מעלמת עיניים מן הרשעים'? "מעלמת מעיני המקום שלא להביט ברשעו לשלם לו כדרכו הרעה, אלא עושה כאילו אינו רואה במעשיו" ...וכי מי אינו מכיר את הסיפור המובא בגמרא [כתובות סו, ב]: בשכנותו של האמורא הקדוש מר עוקבא התגורר אדם עני. בכל יום היה רגיל מר עוקבא להניח לו מטבעות כסף סמוך לדלת ביתו. יום אחד אמר העני "אלך ואראה מי עושה לי את הטובה הזו" ...באותו יום התעכב מר עוקבא בבית המדרש ואשתו באה אליו לבית המדרש. בדרך חזרה עברו ליד דלת העני כדי להניח שם את מטבעות הכסף כרגיל. באותו רגע פתח העני את הדלת והחל לרוץ אחריהם. פתחו אפוא שניהם במרוצה כדי שלא יראה אותם ולא יתבייש מהם, תוך כדי ריצתם ראו תנור גדול, ובו גחלים להוטות, וקפצו לתוכו והתחבאו. בעודם שוהים בתוך התנור הבחינו כי כפות רגליו של מר עוקבא נכוון מקרקעית התנור הלוהט, אבל זוגתו לא נכוותה כלל בדרך נס. חלשה דעתו של מר עוקבא, אמרה לו זוגתו: "אני מצויה בתוך ביתי ו'מקרבא הנייתן', כלומר ההנאה של העניים ממתנותיי גדולה יותר, שכן אני מעניקה להם 'אוכל מוכן', ולכן נעשה לי נס גדול יותר משלך, אך אתה יושב בביהמ"ד ומעניק לעניים כסף, ועליהם לטרוח ללכת אחר כך לקנות בו מזון ולבשלו, ואין זו מצות צדקה בשלימות כמו שלי.

כיון שהגענו לכאן, מאירים לנגדנו כאבוקות דברי רש"י בפרשת וירא, על הפסוק 'וישקיפו על פני סדום', וכך כותב רש"י: "כל 'השקפה' שבמקרא לרעה, חוץ מן 'השקיפה ממעון קדשך' [דברים כו, יט] שגדול כוח מתנות עניים שהופך מידת רוגז למידת רחמים". רש"י מפורש שמרעיד כל לב. מה הם 'מתנות עניים'? זהו יהודי המעניק אוכל ממש, סעודה מוכנה, ליהודי עני ורעב. שוב, לא כסף, אלא אוכל מוכן, לאכול ולשבוע. זו ורק זו הזכות שרש"י מעיד עליה שבכוחה "להפוך מידת רוגז", להמתיק את שעת הדין ולהופכה ל"מידת רחמים". אין לנו השגה בכוחה הנשגב של נתינת אוכל ליהודי רעב, אך זאת יודעים אנו, שהיא פועלת בשמים את הדברים הגדולים ביותר! * איש חסד נפלא בעל "בית התבשיל".

מעלת גדה

/ הרב איתמר הרשקו

בפרשתנו מופיעים, המאכלות המותרים והאסורים. כאשר המכנה המשותף, לכל המאכלים מן החי המותרים - שהם מהנרדפים[1]. ואף לקורבנות המזבח, לא הוכשרו אלא אלו.

סימני הטהרה של החיה והבהמה, נמצאים בשני מקומות שונים בגופם.

הסימן החיצוני, נמצא בפרסות רגליהם. ורק אלו המפריסות פרסה - כשרים לאכילה.

והסימן הפנימי, הינו העלאת הגרה שבמעיהם[2].

הבהמה הנרדפת, חייבת את שתי התכונות הללו, על מנת לשרוד בטבע. שכן קל יותר לברוח, כאשר הפרסות סדוקות. ובכך הן

מתאימות את עצמן, לתוואי השטח. ואילו בפרסה שטוחה, החיה עלולה למעוד מכל מכשול בדרך.

וביחד עם זאת, כיוון שכל העת היא בסכנה מהחיות הטורפות. אין היא יכולה לאכול בבטחה, בשטח הפתוח. ולכן יש בגופה מנגנון, המאפשר לה לצבור מאכל יותר מיכולת עיכולה. וכאשר היא מגיעה למקום מחבואה, היא מעלה את המאכל וטוחנתו.

אך שונים הם הארנבת, השפן והגמל. בכך שהם אמנם מעלי גרה, אך אין הם מפריסים פרסה. וזאת משום שהארנבת והשפן, נמצאים גם כן בסכנת רדיפה. אך כיוון שגופם קטן, אין הם צריכים לפרסה שסועה, על מנת לברוח בזמן, מטורפן.

ולעומת זאת, הגמל הזקוק להליכה מרובה. יש לו את העלאת הגרה, יחד עם צבירת הנוזלים הרבים בדבשתו. אך אין הוא זקוק לפרסה שסועה, שאף עלולה להפריע לו בצעידתו במדבר.

כנגדם נמצא החזיר. שאמנם מפריס הוא פרסה, כיוון שגם אחריו רודפים הטורפים. אך אין הוא זקוק להעלאת הגרה, כיוון שמאכלו - מן האשפתות הנמצאות בכל מקום.

ולכן לא הוכשרו להקרבה, אלא אותם בהמות נרדפות. ובכך נכנסת הבהמה, תחת האדם החוטא - לכפרה[3].

לעומת החיה והבהמה, העוף הטהור נטהר בסימן אחד. שאין הוא מחלק את רגליו[4], לשני הצדדים. ובכך הוא מוכיח, שאין הוא מוכן להיות כטורף. ומכיוון שרוב העופות[5] - טהורים הן, די בסימן אחד על מנת להכשירן. אך רק היונה כשרה למזבח. וזאת משום התכונה שיש בה - היא מתגוננת ע"י פריסת כנפיה[6]. ובזה היא כישראל, שאינם ניצולים אלא במצוות[7].

אך ישנם שני סוגי קורבן עוף. מאידך העוף בא על כפרה, בקורבנות שיש בהם דין 'עולה ויורד'. ובכך ישנה הקלה לחוטא, אם אין ידו משגת עד כדי שה. ודבר זה דומה ליונה הבורחת מרודפיה, בכנפיה.

אך בקורבן היולדת, ישנו דין של 'קורבן תודה' על הלידה. ואז מביאים בן יונה או תור לעולה, יחד עם החטאת. ובדבר זה, ישנה התכונה של היונה, המגינה על עצמה בכנפיה. וכך היולדת מביאה בכנפיה, חיים חדשים לעם ישראל.

ולבסוף באים סימני הדג הטהור. שדי לו בקשקשים, החופים את גופו[8]. וגם בדגים - רובם טהורים. אך אין להם הכשר, על גבי המזבח. שכן הקרבת הקורבנות במזבח, באו על מנת לקשר, בין המים העליונים והמים התחתונים[9]. כשהזמן בו הוכח שהופרדו המים, היה בזמן המבול. אז המים עלו על בני האדם, ומחו את כל היקום. והקב"ה ניחם על כך, שהאדם נברא בארץ ולא בשמים[10].

ומכיוון שהדגים לא היו בכלל החטא[11], אין הם צריכים להיכנס תחת האדם לכפרה. אך מוכן הוא הלוויתן - כשנמלח במלח, לסעודת הצדיקים לעתיד לבוא[12].

1 - רבי אליעזר ב"ר יוסי בן זמרא אמר, אף בקרבנות כך. אמר הקדוש ברוך הוא - שור נרדף מפני ארי, עז נרדף מפני נמר, כבש מפני זאב. לא תקריבו לפני מן הרודפים, אלא מן הנרדפין. הה"ד "שור או כשב או עז כי יולד" - ויקרא רבה כז, ה

2 - מעלה ומקיאה האוכל מעיה ומחזרת אותו לתוך פיה לכתשו ולטחנו הדק - רש"י ויקרא יא, ג

3 - ויותר ראוי לשמוע הטעם שאומרים בהם, כי בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה. צוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלהיו, בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו, וקרבן התמיד בעבור שלא ינצלו הרבים מחטוא תמיד. ואלה דברים מתקבלים מושכים את הלב כדברי אגדה - רמב"ן ויקרא א, ט

4 - חולין סא.

5 - ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות הטהורים מרובים על הטמאים, לפיכך פרט את המועט - רש"י דברים יד, יג

6 - יונה אינה נצולת אלא בכנפיה, או בורחת או נלחמת בראשי אגפיה - רש"י ברכות נג:

7 - מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה, אף ישראל אינן ניצולין אלא במצות - ברכות נג:

8 - כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר... וליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר, א"ר אבהו וכן תנא דבי ר' ישמעאל (ישעיהו מב) יגדיל תורה ויאדיר - חולין סו:

9 - 'מלח ברית', שהברית כרותה למלח משמת ימי בראשית שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח וניסוך המים בחג - רש"י ויקרא ב, יג

10 - 'וינחם ה' כי עשה', נחמה היתה לפניו שבראו בתחתונים. שאילו היה מן העליונים היה ממרידן, בב"ר - רש"י בראשית ו, ו

11 - 'אשר בחרבה', ולא דגים שבים (סנהדרין קח) - רש"י בראשית ז, כב

12 - אמר רב יהודה אמר רב, כל מה שברא הקב"ה בעולמו זכר ונקבה בראם. אף לויתן נחש בריח ולויתן נחש עקלתון, זכר ונקבה בראם. ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו. מה עשה הקב"ה, סירס את הזכר והרג הנקבה, ומלחה לצדיקים לעתיד לבא - בבא בתרא עד:

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

מקבץ שאלות מתוך קבוצת 'ההלכה היומית'

שאלה: לקראת שבת מברכים חודש אדר, רציתי לשאול מה פשר המילים 'בזכות תפילת רב' המוזכרות בסיום 'ברכת החודש' בחלק מהסידורים (האשכנזים)?

תשובה: נוסח תפילה זו של ברכת החודש (שתחדש עלינו את החודש הזה... ותתן לנו חיים ארוכים...) מבוסס על תפילתו של האמורא 'רב' המוזכרת בגמרא במסכת ברכות, וזהו פשר המילים 'בזכות תפילת רב'.

אולם עדיין יש להתפלא מדוע יש לציין זאת בתוך התפילה ומהי הזכות היתרה בכך שהיא תפילתו של האמורא 'רב'?

ומשום כך יש שציינו שהנוסח הנכון הוא 'בזכות תפילת רבים'.

ויש שנקטו שמילים אלו מקורם בטעות של אחד המדפיסים, שראה באחד הסידורים שלאחר התפילה הנ"ל כתבו 'ברכות, תפילת רב' וכוונתם רק לציין מהיכן לקוחה תפילה זו, והתחלפה למדפיס האות ר' באות ז', ומזה יצא לו 'בזכות תפילת רב'.

ובחלק מהסידורים אכן מילים אלו אינן מופיעות כלל.

שאלה: מדוע מחזיקים ספר תורה בזמן ברכת החודש (אצל בני אשכנז)? ומתי הזמן הנכון בו השליח ציבור צריך לקחת את ספר

התורה ולהחזיקו, לפני אמירת 'מי שעשה ניסים'? או לפני אמירת 'ראש חודש פלוני יהיה ביום וכו'?

תשובה: מצינו בפוסקים ב' טעמים להחזקת ספר תורה בעת 'ברכת החודש':

א) פעמים היו מביאים ספר תורה למעמד קידוש החודש כדי להשלים למניין ומשום כך היו עומדים לכבוד הספר תורה שאינו במקומו, ולזכר זה גם אנו מחזיקים ספר תורה בעת מעמד 'ברכת החודש'.

ב) כדי שבזכות הספר תורה הקב"ה יקבל את תפילתנו ויחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה ולעורר את הכוונה.

לפי הטעם הא' יש להחזיק את ספר התורה רק בעת הכרזת ראש החודש, ואילו לפי הטעם הב' יש להחזיק את ספר התורה בעת התפילות והברכות על החודש, ואנו אוחזים מזה ומזה, ולכן אנו מחזיקים את הספר הן בשעת ההכרזה והן בשעת הברכה.

אלא שיש מנהגים שונים ממתי צריך השליח ציבור להחזיק את הספר, האם ממש מהתחלה כבר בעת אמירת 'יהי רצון' או שמא מעת אמירת 'מי שעשה ניסים' או רק קודם הכרזת ראש החודש.

שאלה: האם מותר לחמם עוגת 'סופלה' בשבת קודש בבוקר על הפלטה?

תשובה: בעוגת סופלה הביתית - שאופן הכנתה הוא בדומה ל'עוגה בחושה' אלא שאת הבלילה מרוקנים לתוך גביעים אישיים, ואופים בתנור למשך זמן מועט, כדי שרק החלק החיצוני ייאפה, אך החלק הפנימי יישאר נוזלי - יש לחוש שאין זה נחשב שהעוגה נאפתה כל צרכה קודם השבת, ולכן אם נחמם אותה על הפלטה בשבת קודש בבוקר אין זה רק בגדר 'חימום' אלא גם בגדר 'המשך אפייה'.

ועל אף שניתן לומר כמה סברות להקל בעניין זה, מכל מקום מאחר ומדובר בחשש איסור תורה - קשה להקל.

אך נראה שאם מניח את הסופלה על הפלטה רק לזמן מועט, באופן שהסופלה יתחמם אך לא יגיע לחום של "ד סולדת בו' (45 מעלות צלזיוס) - מותר לעשות כן.

אמנם גם אז, אם על ידי החימום, החלק הפנימי ישוב להיות ממש נוזלי וניכר לעצמו, אין לעשות כן - לבני אשכנז - משום איסור 'נולד', אך בדרך כלל אין המציאות כך והחלק הפנימי אמנם נהיה נוזלי יותר אך אין הוא ניכר כל כך לעצמו אלא נבלע בתוך החלק החיצוני, אלא אם כן מכניס לתוך הבלילה קודם האפייה או לאחריה קוביית שוקולד, ואז באמת יש לחוש לאיסור 'נולד' אם אכן נהיה נוזלי כנ"ל.

גם כאשר מותר לחמם את הסופלה על הפלטה, משום 'גזירת חזרה' יש להיזהר לא להניח ישירות על הפלטה ויש בזה כמה מנהגים באופן הנכון להניח, ויש מקלים להניח ישירות על הפלטה (הרב עובדיה יוסף זצ"ל), וכל אחד יעשה לפני מנהגו.

שאלה: הלכתי עם בני הקטן לטבול כמה כלים חדשים שקנינו.

מאחר ורציתי לשתף את בני הקטן (כבן 9) במצווה זו ולחנכו, נתתי לו לטבול את הכלים.

אחד הנוכחים במקום העיר לי שאי אפשר לתת לקטן לטבול כלים, ואף הפנה את תשומת לבי לשלט שהיה תלוי מעל המקווה ובו כמה הנחיות הלכתיות, ואכן היה כתוב שם בין השאר שאי אפשר לטבול כלים על ידי קטן.

האם אכן כך הדבר?

תשובה: לא כך הדבר, ויש בזה טעות נפוצה בציבור.

אמנם בהלכה כתוב שאי אפשר לשלוח ילד קטן לבדו לטבול את הכלים, מאחר ולקטן אין נאמנות (מבחינה הלכתית) ולכן כאשר הוא יחזור הביתה ויספר כי הכלים טבולים, לא נוכל להאמין לו על כך ולסמוך שהכלים אכן טבולים (ויש שרצו לחלק בין כלי מתכות שחיוב טבילתם הוא מהתורה לבין כלי זכוכית שחיוב טבילתם מדברי חכמים, ויש חולקים ולא מחלקים בזה).

ואף אם נראה הוכחות שהכלי טבול, וכגון שהכלי עדיין רטוב, וכן שהכלי כבר לא נמצא באריזה שלו, עדיין לא נוכל לסמוך עליו, שמי אומר לנו שהקטן טבל את הכלים כמו שצריך, והוריד את כל החציצות (מדבקות) לפני הטבילה ולא אחריה, ושהוא טבל את כל הכלי בבת אחת ולא בשני פעמים וכן על זה הדרך.

אבל כאשר אנו לא זקוקים לנאמנות של הקטן, אלא אנו הולכים ביחד עמו לטבול את הכלים, ורוצים לתת לקטן לטבול את הכלי בנוכחותנו, אין בכך בעיה, שאין הבעיה בעצם הטבילה על ידי הקטן, אלא כל הבעיה שלקטן אין נאמנות ולא נוכל לסמוך על דיבורו.

ולכן טועים האנשים שכאשר רואים ילד קטן במקווה טובל כלים, הם לוקחים ממנו את הכלי וטובלים אותו בעצמם ומחזירים לילד הקטן, שלא הועילו בזה, שהרי עדיין ההורים לא יוכלו לסמוך על הקטן כאשר חוזר הביתה ומספר את מה שאירע (שהרי אין לו 'נאמנות') אלא צריכים הם להשגיח על הקטן שאכן הוא טובל את הכלי כמו שצריך, ואחר כך לכתוב לקטן פתק ובו אתה מעיד כי הכלי נטבל כמו שצריך, ולתת את הפתק לילד הקטן כדי שיביא להוריו. ■

הסתכלות על חיות שמאות

/ הרב גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, מח"ס גם אני אודך

בפרשתנו כתוב, להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל. (ויקרא י"א, מ"ז)

פירש רש"י: "להבדיל - לא בלבד השונה, אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן". עכ"ל.

והקשו בספר "מרפסין איגרי" בפרשתנו, וז"ל: כיצד כתב בספר "ישועות חכמה" (מחבר ספר "מסגרת השולחן". הובאו דבריו בספר "שמירת הגוף והנפש" סימן רל"ז, ב'), כי "אין להסתכל בבריות טמאות, כי הוא ממשיך רוח טומאה החופף עליו", והלא מדברי רש"י

עולה מפורשות כי לא רק שמותר להסתכל בבריות טמאות, "אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן", ? עכ"ל.

א ותירצו שם בשם הרב יאיר ידידיה פחה שליט"א, והרב א. יונגרמן שליט"א, וז"ל: האיסור הוא להסתכל דווקא בפניה של בריה טמאה, וכשם שאסור להסתכל בפני אדם רשע, ורק בפניו הוא ממשיך את רוח הטומאה עליו.

אולם רש"י מתייחס להבטה בסימני הבריה, כגון - הבטה בפי בהמה ובפרסותיה, כדי לראות אם היא מעלה גרה ומפריסה פרסה. עכ"ל.

ב ולענ"ד נראה לתרץ בס"ד שאף על פי שההבטה בבריה טמאה ממשיכה את רוח הטומאה, אין זאת אלא כאשר הבטתו אינה לצורך הלימוד. אך כאשר מסתכל בה כדי ללמוד על מנת להימנע מאיסור, מגינה עליו זכות התורה, ואדרבא, ממשיכה עליו את קדושת התורה.

ג עוד י"ל בס"ד שהבטה ממושכת והתבוננות היא שמושכת את רוח הטומאה, ואילו דברי רש"י שיש לדעת ולהכיר בהם נאמרו על הסתכלות קצרה שאינה מזיקה.

ד עוד י"ל בס"ד שהבטה שמזיקה בחיות הטמאות הינה דווקא בהסתכלות בחיה עצמה, אולם ההסתכלות בציורים ובתמונות אינה מזיקה, ובאופנים אלו כתב רש"י שיש ללמוד אותם ואת סימניהם.

וידידי הגאון רבי אהרן הכהן קוליק שליט"א מח"ס "מראה כהן", כתב לי על מאמרי הנ"ל, וז"ל: מש"כ בפ' שמיני, לבאר את מש"כ בספר ישועות חכמה כי "אין להסתכל בבריות טמאות, כי הוא ממשיך רוח טומאה החופף עליו", והלא מדברי רש"י (ויקרא יא מז), עולה מפורשות כי לא רק שמותר להסתכל בבריות טמאות, וז"ל, עה"פ "להבדיל בין הטמא ובין הטהור" - "לא בלבד השונה, אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן".

י"ל ע"פ מש"כ ר' צבי הירש קאיידנור זצ"ל בספרו קב הישר פ"ב, דרק ראייה ממושכת אסור, וז"ל, "כשאדם מסתכל בדברים טמאים, עד שהשביע עינו בהסתכלות בהם, אף שיש לאדם רשות לראות בריות משנות הבאים ממדינות מרחקים, ועל זה תקנו חז"ל וקבעו ברכה "ברוך משנה הבריות" (ברכות נח ע"ב), מ"מ לא ישביע עינו בהסתכלות, ולא יראה בהם כי אם דרך עראי, כי מאור העיניים דומים בארבעה גונין, שהן נגד אותיות שם יהו"ה (תיקונים תי' ע דף קכח), ואם הבן אדם רואה בראיותיו בריות טמאות, אז הוא ממשיך רוח הטומאה החופף עליו בזה הדבר, והוא הגורם אח"כ להסתכל בדבר היותר גרוע, המביא האדם לידי מכשול. ולכן הזהירו חז"ל שלא להסתכל אפי' באשתו נדה (נדרים כ ע"א), כי טומאה של נדה החופף על האשה בימי נידתה ע"י הראיה שואב הוא אותה הזוהמה, ומדבק הטומאה בעיניו. והראיה לזה, שכיון שהאשה נדה מסתכלת בתחילת זובה במראה (שפיגל) חדש, עושה ראייתה במראה רושם כתם אחד, שאי אפשר להעביר אותו הכתם. ולכן אמרו ג"כ חז"ל דאסור להסתכל בפניו של אדם רשע" (מגילה כ"ח ע"א). עכ"ל הגאון הרב קוליק שליט"א.

ועתה נדפס בטאון "משיב כהלכה", להגאון רבי מרדכי הגר שליט"א, והגאון רבי מאיר שלוביץ שליט"א, (פרשת שמיני תשע"ד). וע"ש משכ"ב.

וע"ע בעלון "דברי שיח" פרשת שמיני תשע"ד ודו"ק.

וע"ע בבטאון "מעדני אשר" לידידי הגאון רבי אשר אנשיל שוורץ שליט"א, פרשת מצורע תשע"ד, גליון תק"ה, עמוד ד', במדור מכתבים למערכת, משכ"ב.

סיפור לשבת

ארבע מלים ותו לא...

בשנת חמשת אלפים וקנ"ה, כשנתיים לאחרי הפרעות האכזריות שפרעו הנוצרים ביהודי פראג ישב וונצל הרביעי על כסא המלוכה במדינת 'ביהם'. מלך זה היה תאב בצע ויין. רוב עתותיו היו נתונות למשתה, לציד ולשעשועים. באורח חייו זה, כמעט שלא שם לבו לענייני המלוכה, כך שקופת אוצרותיו היתה מרוקנת באורח קבע. מפעם לפעם היו שריו מטילים גזירות שונות ומסים כבדים על יהודי פראג, ואף את המלך, שתמיד היה חסר-כסף, הסיתו למלא את אוצרו הריק מרכוש היהודים. והנה, באחד הימים לחדש תמוז, נקרא לפתע פרנס קהילת יהודי פראג אל בית פקודות העיר, שם הודיע לו סוכן המלך בדבר המלכות, כי על היהודים היושבים בפראג להביא בתוך שמונה ימים סך עשרים אלף שקל כסף לאוצר המלך, ואם לא יביאו - לא יוסיף עוד להגן עליהם מחמת שונאיהם הנוצרים. משמע זאת פרנס הקהילה, רבי שמואל השתדלן, אשר הקדיש את חייו לשתדלנות לטובת אחיו היהודים, התחלחל והזדעזע כולו. הוא אסף את זקני העדה וגבאי הקהילה לשם התייעצות מה ניתן לעשות כדי להסיר מעל הקהילה היהודית בפראג את הסכנה הנשקפת לה. במשך חמשה ימים נועצו, נדברו והתווכחו, אך אף צל של תקווה לא מצאו. רבי אביגדור קרא, רבה של פראג בימים ההם, קרא אף הוא את אבות המשפחות לאסיפה בבית הכנסת הגדול של פראג, והשביע את כל הנאספים להודיע איש איש את מכסת רכושו, אך

המשך בעמוד הבא...

לאחר שחישבו את סך כל הכסף העומד לרשתם ואת כלי הקדש בהימכרם - לא היה בסכום שהצטבר אלא כדי רביעית הסכום העצום אשר דרש המלך... אחד מחשובי הקהילה יעץ לנסות לדבר אל המלך בעצמו, להתנפל לפניו ולהתחנן מלפניו להעביר מעליהם את רוע הגזירה, או למצער - להאריך להם את זמן התשלום שהוטל עליהם, למשך שנה או לשנתיים, ומשכך - נשאלה השאלה: מי ילך אל המלך? רבה הפיקח של פראג היה נקרא לעיתים לבוא אל ארמון המלך לשם וויכוח דתי, ואכן התאים מאד לשליחות זו, אך חשובי הקהילה התנגדו כי רבם יפנה אל המלך כאורח בלתי קרוא, יען כי המלך וונצל בזעפו היה כארי טורף, ולא היסס לשסות את כלביו אף בנוצרים הקרובים אליו, אם חרה אפו בם...

יום נוסף עבר, זמן תשלום המס הולך וקרב, ואין כל צל של תקוה. פרנסי הקהילה התאספו שוב, והנה נעמד על רגליו הפרנס ר' שמואל, ופנה אל הנאספים: רבותי, מעולם לא סיפרתי לכם על ייחוס אבותיי, אך כעת הגיעה השעה. נצר אני למשפחת גאוני בבל, ואבות אבותיי מתייחסים עד לרב בוסתנאי גאון. לפי המסורה, הומתו אבותיו של רב בוסתנאי יחד עם כל בני משפחתו, שהיו מצאצאי מלכות בית דוד, ע"י כוזרו פירוז מלך פרס. מלך זה הבטיח להחזיר את ארץ ישראל ליהודים, אם ייצאו היהודים אתו למלחמה על שונאו - המלך פקס, אשר תחת ידו הייתה גם ארץ ישראל. בני ישראל ניאותו לצאת אתו למלחמה על שונאו, ואכן ניצח המלך בכל מלחמותיו אלו, עד אשר הגיע אל אנטיוכא, בירת המלך פקס, ויצו המלך ויאמר: 'יגשו גא היהודים אל העיר לכבשה'. בני ישראל נגשו אל העיר ויכבשוה, ויאמרו "מפלת אנטיוכא היא תקומת ירושלם". אך מלך זה לא שמר את הבטחתו, ולא עוד אלא שרצה לעקור מלב ישראל את תקוותם הנצחית לביאת משיח בן דוד מלך ישראל, והצר המנבח הכין מטבח לכל אלו שהתייחסו לבית דוד. גם על נשים וילדים הרים חרבו ורצחם נפש, ורק אשת ראש הגולה, שהייתה הרה ללדת, נמלטה מידו. הוא חיפש אחריה, אך לא מצאה. בימים ההם חלם המלך כוזורו פירוז חלום, ובבקר שכח את החלום, וזכר רק שראה בחלומו שאיש זקן שהכהו במצחו. החלום מרר לו עד מאד והוא שלח לקרוא לכל חרטומיו למען יפתרו את חלומו, אך הם לא יכלו לפותרו, יען כי לא זכר את חלומו. ויימר למלך מאד, ולא אכל ולא שתה כל היום ההוא, וישאל את נפשו למות. והנה, הגיע דבר החלום אל אחד מגדולי ישראל, ויבוא אל המלך ויגד לו: בחלומך ראית, והנה אתה עומד בגן יפה נחמד למראה וטוב למאכל, אבל אתה אדוני המלך ידעת כי הגן הזה - לא שלך הוא, ותרם עליו גרזן ותקצץ את כל אילניו עד שלא השארת בו כלום, ואח"כ ראית כי עוד נצר אחד פורה משורש עץ גדול אשר שברת, ותרם את הגרזן אשר בידך להשחית גם את הנטיעה הזאת, והנה ניצב עליך איש זקן נשוא פנים, אשר מראהו הוד מלכות, והוא חטף את הגרזן מידך ופצע אותך במצחך, ואתה התנפלת לרגלי הזקן והתחננת אליו כי ירחם עליך, אך הזקן צעק אליך בחמתו: 'ומדוע לא ריחמת אתה על הגן הזה אשר נטעתי במו ידי בעמל רב, השחת את כל אילניו ונטיעותיו ותקטן זאת בעיניך ותרים ידך גם על הנצר האחרון הזה להשחיתו?!', אז נשבעת לו שתשים עיניך על נצר זה להשגיח עליו עד אשר יגדל והיה לעץ רענן. הזקן האמין לך והרפה ממך, וזהו כל חלומך. ויזכור המלך ויאמר: נכון, כאשר דברת את כל זה ראיתי בחלומי. ויבקשהו המלך לפתור את החלום, ויאמר אליו: האיש הזקן אשר ראית, הוא דוד בן ישי, אבי משפחת המלכים בישראל.

הנצר האחרון אשר ראית - הוא הנצר האחרון הנשאר לבית דוד, אשר רצית להשחיתו - אלמנה אחת אשר היא הרה ללדת ואתה מבקש להורגה... מיהר המלך לחפש אחר האישה הנמלטת, ונתן לה מקום בארמונו, ולימים ילדה האלמנה בן, ויקרא המלך את שמו 'בוסתנאי' על שם הגן (גן בלשון פרס: בוסתן) אשר נראה למלך בחלום, ומאז הטיב המלך את דרכו, ולא הוסיף עוד להרע ולהצר ליהודי ארצו. אני הוא נצר מן המשפחה הזאת, קרא ר' שמואל הפרנס, ואם חכמינו אמרו (אבות ב' ב') "כל העמלים עם הצבור יהיו עמלים עמהם לשם שמים, שזכות אבותם מסייעתם", על כן החלטתי כי אני אלך אל המלך, לבקש ממנו רחמים על קהילתנו, ומקווה אני ובטוח אני כי זכות אבותיי תעמוד לי בדרכי זו. דממת עמוקה השררה בחדר. משנשאל הפרנס על תוכניותיו, השיב: "את כל תוכניותיי עזבו, אך בקשה אחת לי אל הקהילה: מימיי לא הוצרכתי לידי מתנת בשר ודם, למרות פרנסתי הדחוקה. אך כעת הולך אני בדרך סכנה לטובת קהילתנו, והיה אם יושיעכם אלוקים וניצלתם מן הרעה ואני ח"ו אספה במעשה זה - אבקשכם שתהיה נא הקהילה לעזר ולמחיה לאשתי ולילדיי, ואם חלילה לא אצליח בדרכי, בוודאי ירחם ה' עליהם... עוד אבקש, כי מחר יתאספו כל בני הקהילה בכל בתי הכנסיות שבעיר, ויתפללו בעדי. כעת פנה ר' שמואל אל ביתו. ידע הוא היטב כי תוכניתו תלויה בהסכמת אשתו, ומי יודע אם תסכים לכך... הוא סיפר לאשתו על האסיפה שהייתה, ועל המשימה אשר חפץ לקחת על עצמו. האישה התפרצה בקול בכי ויללה, והתחננה אליו כי יעזוב את מחשבתו זו, ולא יכניס את עצמו בסכנה זו, אך הוא דיבר על לבה, ולאחר רוב הפצרות ושידולים אמר לה: אשתי היקרה, האזיני לדבריי; הקהילה היהודית בפראג צפויה ח"ו לכיליון אם לא אלך אל המלך. נותרו עוד יומיים עד למועד תשלום המס שהוטל עלינו, ומי יודע מה מצפה ליהודי פראג מאת קצפו וזעפו של המלך, הבה ואנסה אני, אולי אוכל להיות מלאך הגואל לקהילתנו וגם לנו למשפחתנו אנו. אך לשם הצלחת משימתי זקוק אני לכך שרחל, בתנו הצעירה בת החמש-עשרה, תצטרף אליי. אולי היא תוכל לסלול לפני את הדרך להגיע אל המלך בעצמו. האישה המסכנה לטשה עיניה כלפי בעלה, שכעת נדמה היה בעיניה כמתעתע או כמשוגע.

ר' שמואל הרגיע את רוחה, ושם את בטחונו בה'. בדרכו אל המלך עבר דרך ביתו של אחד השרים, מרואי פני המלך, אשר בעבר מצא ר' שמואל ביער את תיקו האישי, ובו מסמכי

המשך בעמוד הבא...

מלוכה וכסף רב אותו איבד השר, והשיב לו לשמחתו המרובה של השר. כעת, קבלהו השר בסבר פנים יפות, וכאשר ספר לו ר' שמואל על אודות המס שהוטל על יהודי פראג, וביקש ממנו להשתדל שיקבלהו המלך בארמונו, קדרו פני השר. הוא הביט עליו בתימהון ואמר לו: יהודי, ההוכית בשיגעון?! האינך יודע שאסרו עליכם איסור נמרץ לבוא עד לפני שער המלך, ואיך אביא אותך אל המלך בארמונו?!... 'הנה בתי הצעירה העומדת לפני, נכונה היא להיות לי לפה לפני מלכנו, ישתדל נא הוד מעלתו כי ירשו לה לבוא לפני המלך, ובטוח אני כי בפקחותה וחוכמתה תשפיע על המלך כי יואיל לקבלני ולשמוע את בקשתי'.

השר ציווה את משרתו לרתום תיכף את מרכבתו, ונסע יחד עם ר' שמואל ובתו נסע אל היכל המלך. השר ובת ר' שמואל עלו במדרגות המובילות אל המלך, ור' שמואל נשאר במרכבת השר, מחוץ לארמון. המלך וונצל ישב באותה שעה על כיסא מלכותו ברוב פאר והדר, ומשנכנס השר עם העלמה הצעירה אל חדר המלך, פנה השר אל המלך ואמר לו: בתור אציל נוצרי לא יכולתי להשיב ריקם את בקשתה של העלמה היהודייה, הצעירה העדינה הזאת, אשר דבר לה אל המלך. העלמה נשאה חן בעיני המלך, והוא החל לדבר איתה בעניינים שונים. משראה כי פקחית היא, אמר: הבה ואשמע את בקשתה. ענתה העלמה, שאלתי ובקשתי מאת הוד מלכותו, כי ירשה לאבי, פרנס הקהילה היהודית בפראג, להיכנס ולדבר באוזני המלך ארבע מילים, ותו לא. המלך צחק צחוק אכזרי, וצווה להביא לפניו מיד את היהודי, החושב להשפיע עליו בארבע מילים. השערים נפתחו ור' שמואל הוכנס. ויאמר לו המלך בלעג ארסי: 'האתה הוא היהודי המבקש לתפוש את לבי על ידי ארבע מילים? פתח פיך ודבר! אך ידוע-תדע, כי וונצל קיסר אשכנז ומלך ביהם, לא ייתן ליהודי להתל בו. ואם תוסיף אפילו הברה אחת על ארבע המלים - אחת דתך להימסר בידי התליין. רבי שמואל צעד בעוז צעדים אחדים לקראת המלך, ובקול צלול וברור אמר למלך את ארבע המלים:

"ויאמר ה' אל השטן". המלך השתומם ושאל לפשר המלים ופתרונן, אך ר' שמואל הורה בידו אל פיו הסגור, ושתק. ידע המלך, כי העומד לפניו מחכה בקוצר רוח לבאר את דבריו, אך מוכרח הוא לעמוד בשתיקתו. המלך המרושע לא רצה לתת ליהודי את ההנאה הזאת, אך לא יכול היה לשלוט ברוחו, כי רצה לדעת את פירוש המלים. הוא פנה איפה אל ר' שמואל ואמר לו: 'יהודי, דבר, והגד את פירוש המלים, אני מצוה אותך!' ענה ר' שמואל: 'ארבע המילים הללו הן ארבע מילים בשפת לשון הקודש, ולקוחות מתוך פסוק בספר התנ"ך (איוב א' נ'). פשרן הוא, כי האלוקים אשר היה ואשר יהיה מן העולם ועד העולם, הואיל לרדת מכיסא רוממותו והדר גאונו, והשפיל לדבר אל הנבזה והנתעב בכל בריותיו - אל השטן'. 'ועכשיו', סיים ר' שמואל את דבריו, 'כבוד הוד מלכותו, אם אמנם הוא קיסר אשכנז ומלך ביהם, בכל זאת הריהו בן תמותה, ככל האנשים אשר על פני האדמה, ולכן אין צריך לסרב להרשות לבן אדם לבקש את בקשתו, ואפילו אם הוא יהודי עני ובזוי. זאת הייתה כוונתי בארבעת המלים האלה שדברתי באזני הוד מלכותו'. המלך נאלם דומיה. הדברים האלה ששמע נגעו לליבו, ושני כוחות התרוצצו בליבו - זעף והשתוממות גם יחד. עיניו הבריקו מכעס על אשר החציף היהודי לדבר באזניו דברים כאלה, אך מאידך השתומם על אומץ לבו של היהודי, אשר חושב את עצמו לנבזה. עברו רגעים מספר, והמלך הבליג על קצפו וזעפו, פנה אל ר' שמואל ואמר לו: 'טוב, אלך אף אני בדרכי האלוקים, ואשמע מפי יהודי נחות דרגא ושפל רוח את בקשתו'. אז נפל ר' שמואל לרגלי המלך, השתטח לפניו, ובדברים היוצאים מתוך לב כואב תאר לפניו את מצב בני עדתו ואת עניים ומרודם. הוא סיפר למלך בגילוי לב את כל אשר ניסו אחיו למלאת אחר דרישת המלך, ולא עלה בידם, עד אשר לאחרונה ערב הוא את נפשו לנסות בעצמו לדבר אל המלך ולעורר את רגשי צדקו וישרו. דברי ר' שמואל מצאו מסילות בלב המלך, ויאמר לו: הפעם מצאו דברי יהודי חן בעיני, עמוד על רגליך ולך אל בני עדתך, לבשר להם כי מוותר אני על המס שהטלתי עליהם. ר' שמואל רצה להביע לו תודה בשם עדתו, אבל לשונו התנהלה בכבדות כי גברה עליו סערת רוחו, הוא לא היה יכול להשקיט את הלמת לבו, והמלך אמר לו: 'אין לי חפץ בתודה, אך שאל ממני חסד אחר ויינתן לך'. החזיר לו ר' שמואל: 'הוד מלכותו הגדיל את חסדו אתי עד מאד, וחסד אחר אינני מבקש'. אמר לו המלך: 'אבל לך מגיע תודה על אומץ ליבך, ואל יאמר איש כי המלך וונצל לא שילם לבן חיל כגמולו, ועתה הנה נתתיך לנאמן בית המלך, בתור "יהודי החצר" ומעתה בית המלכות פתוח לפניך בכל עת, אך הגד נא לי מה שמך. 'שמי שמואל' ענה לו. ויאמר לו המלך, שמך יקרא שמואל'קה, וכיוון שאין ליהודים שם משפחה, שם כזה יינתן לך מאת מלכך וגם עונש מגיע לך על אשר דברת עזות למלך, והיה זה עונשך כי אתה ובניו אחריך תקראו בשם "שטן".

ר' שמואל חזר לקהילתו לבשר להם על ישועתם, ואותו ר' שמואל זכה דורות רבים אחריו, לבן אשר האיר את העולם בתורתו וצדקתו, הלא הוא רבינו משה סופר הנקרא "חתם סופר" ע"ש ספרו (נפלאות ישראל). ■

שביבים / שאול שיף

חלום תורני

מעשה מעניין ביותר סיפר הגאון רבי מרדכי גנוט שליט"א בעל לוח 'דבר בעתו', לעורך גליון 'במשנת הפרשה' הרב יעקב שלמה שיינברגר (המעשה פורסם גם בתוספת התורנית של עיתון 'המבשר'):

בליל שב"ק פר' לך לך שנת תשס"ד חלם הגר"מ גנוט כי הוא נכנס להיכל אחד, וראה שיושבים שם שלוש גדולי עולם שהיארצייט שלהם בסמיכות זה לזה (חודש חשוון ותחילת כסלו) הלא המה הגאונים מרן גאב"ד טשעבין, מרן רבי איסר זלמן מלצר ומרן החזון איש, זצ"ל. וביקשו ממנו שיגיד להם דבר חידוש...

סיפר הגר"מ - "מרוב תדהמה והלם ניסיתי להיזכר באיזה קושיא מהגרעק"א וכדו', אך הם ביקשו ממני שאגיד דבר חידוש משלי. ביקשתי מה' שיעזור לי, ובאותו רגע נצנץ במוחי פשט נפלא במאמרם ז"ל (תענית ט.) עשר תעשר - בשביל שתתעשר, וכה אמרתי בפניהם:

"יש לומר: 'בשביל' הוא מלשון 'שביל ודרך', דהיינו שיתן את המעשר בשמחה והנאה, באותו דרך ושביל שעושה פעולות שמביאים לו עשירות, שעושה זאת בשמחה והנאה... שמעו הגאונים זצ"ל את הפירוש וקילסוהו, ואז נתעוררתי משנתי וראיתי והנה חלום...".

מוסיף הגר"מ גנוט ומספר: "כאמור היה זה בליל שב"ק פר' לך לך. עבר שבוע ויום אחד, ביום ראשון פר' חיי שרה נזדמן לי להיות אצל הג"ר אפרים פישל שטיין שליט"א במח"ס אוצר אפרים, וביקשתי ממנו שיראני מאוצרו הטוב במה שאסף וליקט על הפסוק של 'עשר תעשר'.

"פשפשתי ומצאתי בין עשרות פירושים ציטוט מספר 'פרדס שאול' להגרש"מ מווירשוב זצ"ל (זכה להסתופף בצל הרה"ק השפת אמת מגור זי"ע), שפירש ממש את אותו פירוש שאמרתי בחלום, ומסיים על זה בספר הנ"ל בסוגריים בזה"ל: "ונתגלה לי בחלום הלילה"...

קראתי והתרגשתי

פרסם ערב פסח יו"ר עזר מציון, הרב חנניה צ'ולק שליט"א:

המוישל'ה של השנה הבאה - לפני שמונים שנה, בגטו וורשא, נחוג ליל הסדר האחרון. מוישל'לה, הילד האחרון של הגטו, שאל אז את אביו "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?! מדוע הלילה הזה ארוך ומפחיד מכל לילה אחר?!" כאשר שאל מוישל'ה את השאלות, שמים וארץ נעמדו דום, המלאכים פחדו להרעיש, ואביו רצה לענות "עבדים היינו", אבל מוישל'ה אמר: "טאטע זיסע, יש לי עוד שאלה אחת משלי... האם בשנה הבאה עדיין אהיה בחיים כדי לשאול אותך 'מה נשתנה'? האם יישאר איזה ילד יהודי בחיים שישאל 'מה נשתנה'? האם יישאר אבא יהודי בחיים כדי לענות לו 'עבדים היינו'?!" ואביו ענה: "אינני יודע אם אני אחיה, אינני יודע אם אתה תחיה, אך יודע אני כי תמיד יהיה מוישל'ה אחד, במקום כלשהו בעולם, שישאל 'מה נשתנה', כי בשם קודשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד...".

בעל המנגן, ר' מיכאל שטרייכר, שר את השיר המרגש הזה, ועין לא נותרת יבשה. מלחמות - טיבן להסתיים. אף המלחמה במגיפת הקורונה תגיע בע"ה לסיומה. בשנה שעברה חשנו כי 'סוף העולם' הגיע. והנה השנה ב"ה התווספו הרבה 'מוישל'לה' לעם הנצח, ואף בשנה הבאה אי"ה יתווספו, והם ישאלו את סבא וסבתא ארבע קושיות בבריאות ובשמחה גדולה. שוב נשב יחד סביב שולחן אחד ונחוג את ליל הסדר, ויהי רצון שיזכנו הקב"ה ויגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבניין עירך וששים בעבודתך.

לבייש אחד ברבים?

ב"מכתבי קודש" למרן הרה"ק בעל "אמרי חיים" מוויז'ניץ זי"ע (מכתב כ') כלול מכתב שכתב לחסידיו בעת שהיתה מחלוקת בגראסווארדיין, וזל"ק: הפירוד שביניכם וכו', כואב ומעגם את נפשי עד למאוד, ונוגע עד נקודה הפנימית שבלב, ואליכם אקרא מעומק לבי ונפשי אנא תתאגדו ותתאחדו יחדיו, חוסו נא על כבוד שמים על כבוד ישראל על כבוד החסידות בכלל ועל כבוד מוריכם שוכני ארץ צזוקללה"ה בפרט...

ושמעתי מאת הנה"ח מו"ה יוסף ניימאן הי"ו מפארי חסידי וויזשניץ במאנסי, שפעם באו קבוצה של בחורים קנאים לשולחן הטהור של מרן בעל "אמרי חיים" זי"ע, והם עמדו על השולחן והתחילו לצעוק דברי ביזוי על חברי "אגודת ישראל" ועל מרן זי"ע, והחסידים נבוכו ולא ידעו מה לעשות, ומרן זי"ע לא אמר מאומה, עד שהלכו איזה בחורים מבני הישיבה, וגרשו את הקנאים בביזיונות, וצעק עליהם מרן זי"ע: מאין לקחתם דבר כזה לבייש אחד ברבים! - ממני לא למדתם דבר זה!... וידוע שנהג מרן זי"ע ללמוד בספר שלה"ק בכל ליל שישי עם בחורי הישיבה, ולאחר שאירע המקרה הנ"ל, החליט להעניש אותם, ופסק ללמוד עמהם את השיעור בספר הנ"ל במשך כחצי שנה, מפני שרגז עליהם על מה שעשו.

אנטיביוטיקה קדושה

סיפר הרה"ח ר' אברהם ערנטאל הי"ו מירושלים: הגיע לידי פרוספקט של רופא שיניים פלוני שהיה משמש כרופא בארה"ק והעתיק את מגוריו לחו"ל, וסידר לעצמו כתבי זיכרונות על מה שפעל ועשה בתחום זה. ומספר שם על כמה רבנים ואדמורי"ם שבאו לטפל אצלו, ביניהם הוא מציין את שמו של הרבי ה'אמרי חיים' מוויז'ניץ זי"ע. וכותב שם, שכל פעם שתיקן את שיניו היה אומר שזהו "לכבוד פסח". כידוע המצוות עשה דאורייתא היחידה בזמן הזה של אכילה, הוא מצות עשה של אכילת מצה בליל פסח.

פעם בערב חג הפסח, לאחר שהוגעלו השיניים התותבות, התברר שלא התאימו לפה קדשו של הרבי, ורופא השיניים ר' משה לרנר ז"ל הוזמן מיד. לאחר שהתאימן כראוי, אמר: "כעת יוכל הרבי לאכול מצה עם השיניים". הגיב הרבי: "את המצות צריכים לאכול עם הראש, עם

השיניים גם בהמה יכולה לאכול!"... מספר המשב"ק הרה"ח ר' מנחם אליעזר מוזס הי"ו: בשנת תשכ"ז, בפרשת בא, כשרבינו זי"ע שהה בביה"ח 'אסותא' כמה שבועות, פנה הרבי אל פרופ' רקובצ'יק ושאלו עד מתי מתכוננים עוד להחזיקו בביה"ח. הפרופסור ענה, שיצאה כעת אנטיביוטיקה חדשה הנקראת 'גראמיצין', שינסו לתת אותה במשך שבעה ימים, ואם היא תשפיע יוכל הרבי להשתחרר מיד לביתו. פנה הרבי זי"ע אלי ואמר: "מנחם אליעזר! הסבר לו, שיש לי אנטיביוטיקה אחרת, אנטיביוטיקה המשפיעה כבר ביום הראשון ללקיחתה, והיא המצה הקדושה. "שבעת ימים תאכל מצות - אך ביום הראשון תשביתו" (שמות יב,טו), זה משפיע מיד ביום הראשון, מיד ביום הראשון זה שורף ומכלה את כל הזוהמא".

(הגדש"פ צמאה נפשי, עמ' קא)

מבחן כניסה לעולם הרפואה

חז"ל דורשים (מס' סנהדרין דף כ' ע"א) על הפסוק (משלי ל"א, ל') אשה יראת ה' היא תתהלל, "זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי, אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה", ע"כ. ושאל ראש ישיבת מיר הגאון האדיר רבי חיים שמואלביץ זצ"ל שלכאורה קשה להבין את דברי הגמרא, שכן היתכן כדבר הזה שטלית אחת תספיק לששה תלמידים, כמו כן יש להבין, איזה ענין מיוחד יש בדבר זה על דורו של רבי יהודה ברבי עילאי שהיו עניים ואין לכל אחד טלית שלו, וכי עניות מעלה היא? וביאר בזה דבר נפלא, שחז"ל באו לומר לאיזו דרגה עצומה של מדות טובות והנהגה של וותרנות נפלאה הגיעו תלמידיו של רבי יהודה, שמצד אחד מפאת עניותם לא היתה טלית לכולם, ומאידך, בשעה שהיו מתכסים בטלית כל אחד היה נותן לחברו להתכסות, וכל דאגתו הייתה לחבירו שחבירו יהיה לו טלית להתכסות, וכשיש ויתור כזה אזי טלית אחת יכולה לספק אפילו ששה תלמידים, אבל אילו לא היו וותרנים וכל אחד היה מושך לעצמו, לא היתה טלית זו מספקת אפילו לשניים. וזהו מה שחז"ל באו לומר לנו, שצריכים להיות באחדות אחד עם השני, לוותר אחד לשני, לא לחשוב רק מעצמו, וכשנהגין כן, אזי יש לכל אחד מה שהוא צריך.

פעם אחת סיפר הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זי"ע לקהל חסידיו סיפור נפלא, ממנה נלמד עד היכן צריכה להיות הדאגה וההתמסרות לזולת. מעשה ברופא שלמד שנים את מקצוע הרפואה ועשה חיל בלימודיו, לאחר שסיים את שנות לימודיו, היה צריך לקבל תעודת הסמכה מאת רופא גדול ומפורסם, ולאחר שמקבלים תעודה כזאת, מכריזים עליו כרופא מוסמך ומומחה. כשהגיע אצל הרופא לעמוד בכור המבחן לתהות על קנקנו, שאלו הרופא הבוחן "איזו תרופה יש לך להציע לאדם שנפצע ודם רב זב ממנו?", השיב הנבחן "לוקחים תרופה פלונית והיא עוצרת את הדם". שאלו הבוחן "וכשאין תרופה זו בנמצא מה יש לעשות?", השיב הנבחן "אפשר לקחת תרופה אלמונית והיא תעצור את הדם". שאלו שוב הבוחן "ובאם גם תרופה זו אינה בנמצא, מה עושים במקרה הזה?", השיב הנבחן "אזי לוקחים חתיכת בד מבגד ושורפים אותה ומניחים את האפר על הפצע וכך נעצר הדם". נועם פסח תשפ"א שיח יא הבוחן לא הרפה ממנו, ושאלו שוב "ובאם אין גם חתיכת בד בנמצא מה עושים?", נשאר הנבחן ללא תשובה ומענה, וכשראה הבוחן שהנבחן אינו עונה, פסל הרופא את הנבחן ולא נתן לו את התעודה המיוחלת. הנבחן לא ידע מה לעשות מרוב צער, ושאל את הבוחן בצער רב "היתכן שעם כל מה שלמדתי כ"כ הרבה שנים והתמחתי במקצוע הרפואה הכול ירד לטמיון בגלל שלא ידעתי להשיב על מקרה כזה?, ומהו באמת התשובה לשאלה". "אכן" השיב לו הרופא הבוחן, "בשעה שקולח דם ואין בגד לשרוף בכדי לעצור את הדם, אזי החובה היא עליך לקרוע בד מבגדיך ולחסום את קילוח הדם, אם לא עלה לך בראש רעיון כזאת, הדבר מלמד שאין לך רגש בקרבך, ואינך ראוי לשמש בתפקיד רופא, שכן אם אין מצב החולה נוגע ללבך עד כדי שתקרע בד מבגדיך, אות ומופת היא שחסר לך הרגש שהרופאים צריכים לה"...

[מתוך נועם שיח]

עבודת ה' בשלמות וענין עמידה בפני ה'

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת... והקרב לפני ה'... ואל בני ישראל ... ויקחו את אשר צוה משה אל פני אהל מועד ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה' ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'". מבאר רבינו אור החיים הקדוש, שמשה רבינו הכתיר את אהרן אחיו לכהונה בשיא השלימות על ידי ג' דברים [א] שיעשה המעשה במהירות. [ב] שיעשה המעשה בדגרה הנעלית ביותר. [ג] לעשות המעשה בפרסום בפני קהל ועדה. והנה כנגד החלק הראשון כתב "ויהי ביום השמיני" כלומר, בהיות הבוקר של אותו היום מיד נזדרז לכהן את אהרן אחיו לכהונה. וכנגד החלק השני כיהן את אהרן ואת בניו כאחת, שעל פי דרך הטבע יגדל העצבון של משה בראותו כי גדולת אחיו אינה לשעה לו עצמו בלבד אלא לכל הדורות, בכל זאת עשה זאת משה בלב שלם לכבוד אחיו. וכנגד הדבר השלישי קרא לכל זקני ישראל בכדי לעשות הדבר בפרסום. ובזה גילה משה רבינו, כי עשה את הכתרת אהרן אחיו לכהונה בשלימות הרצויה בעיני ה', וכפה את כל רגשותיו. ומאן יש ללמוד כל אחד לפי דרגתו בעבודת ה', שמחוייב הוא לכפות ולבטל את כל רגשותיו הגשמיים, בבואו לעשות את רצון הבורא ית"ש.

ומה שאמר לו משה לאהרן "קח לך" מבאר האור החיים הקדוש, ללמדנו שלא עשה העגל בכוונה ולא טעה אחריו, אלא שבא על ידו בלא כוונה ובלא מחשבה רעה, ולכן הועיל העגל לכפר לו על אותו חלק גרם בעשיית החטא. והנה אמרו במדרש (ויק"ר כא) שה' הקפיד על אהרן שלא יכנס לבית ה' פנימה ביום הכיפורים בבגדי זהב, בגלל שעשה את זהב העגל, ואין קטיגור נעשה סניגור. ולפי זה קשה למה צוה ה' שיביא עגל בן בקר לחטאת, והרי החטאת באה לכפרה ואין קטיגור נעשה סניגור? והתירוץ לזה הוא, שכיון שאהרן לא חטא בעגל עצמו להאמין בו, לכן אין הבאת העגל מהוה קיטרוג עליו, אבל הזהב מהוה עליו קטרוג כיון שאמר לבני ישראל להביא לו זהב ויצר אותו בחרט. אבל בני ישראל שחטאו בעגל, אינם יכולים להביא עגל לכפרה, ולכן צוה עליהם להביא שעיר עזים לחטאת.

ומה שאמר "זה הדבר" ביאר האור החיים הקדוש, שהכתוב כאן מתייחס להנזכר לעיל "ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה'" להורות שהכינו את עצמם שתהיה עמידתם באופן הראוי לעמוד לפני ה', שעל ידי זאת הכוונה יגיע האדם לידי השלימות הרצויה בעיני ה'. כמאמר דוד המלך ע"ה "שויתי ה' לנגדי תמיד". ומשה רבינו שהכיר בהשגתם הגדולה של בני ישראל, שהרגישו את עצמם כעומדים לפני ה', אמר להם "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו" פירוש ציוה ה' שתעשו אותו, שתהיו תמיד מעריכים בדעתכם שאתם עומדים לפני ה', ועל ידי זה ירא עליכם כבוד ה'. או אפשר לבאר שעל ידי הכפרה על חטא העגל, לא יהיה מסך המבדיל ביניכם לה', שהרי ע"י העבירות נעשה מסך המבדיל בין בנ"י להקב"ה.

ובמדרש אמרו על הכתוב "זה הדבר היינו מצות המילה. ויש לפרש דהוא ערלת הלב, המבדילה בין ישראל לה' וגם מרחיק אימתו מתוך לבם. וצוה למול ערלת לבבם, שבזה יראה להם כבוד ה'. וסיים בדברי המדרש "זה הדבר" אמר להם משה לישראל, אותו יצר הרע תעבירו מלבבכם ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום... ותהיה עבודתכם מיוחדת לפניו, כמו שכתוב ומלתם את ערלת לבבכם... ואם עשיתם זה וירא אליכם כבוד ה'.

יה"ר שנזכה להרגיש את עצמנו עומדים לפני ה', גם אם לא כל היום כולו על כל פנים חלקו ואפילו מקצתו, ובזה יהיה ניכר עלינו כבוד ה'. ונקיים דברי דוד המלך נעים זמירות ישראל "שויתי ה' לנגדי תמיד".

חיים אהרון ולירו וד' גרשון אשכנזי

/ ח. ירושלמי

רבים ראו בבנקאי חיים אהרון ולירו קמצן ובערבית "טמע ברוכסה" - קמצן ברישיון. בלאדינו קראו לו "צ'ינצ'ה די תמוז" שתרגומו החופשי פישפש מוצץ דם מחודש תמוז. אימרות וסיפורים למכביר הילכו עליו ועל עושרו וקמצנותו.

מר ולירו נולד בעיר העתיקה אבל אחר כך עבר לגור בבית שבנה ברחוב יפו, במקום שלימים הפך לתחילת רחוב קינג ג'ורג'. שם בנה לו גם בית כנסת משפחתי שהפך כתובת לרבנים מכובדים. כל המסחר שלו התנהל בין החומות. בדרך היה חוזר הבייתה בעגלה.

רוב העגלונים ידעו שחוג'ה הבנקיר ולירו לא יעיז לקחת עגלה קארוסה "ספיישל" תמיד עלה לעגלה עם אחרים ושילם כיחיד מתוך קבוצה, ככה חסך כסף. הרבנים הכירו ולירו אחר, לא פעם הוא השלים את חורי התקציב של ועד העדה הספרדית, לא פעם השלים את מכסת התקציב של חלוקת המצות לפסח. הם, הרבנים, ידעו שבשעה מסוימת ימצאו אותו בבית הכנסת, מעין שעת "קבלת קהל" ואז ידו פתוחה להשלים ולתת עזרה כספית מרוכזת לנזקקים שכינו אותה בשם "עולת החודש"- היינו במקום קרבן החודש, עזרה לעניים. ואם לא ימצאוהו בבית הכנסת, אזי ימצאוהו בבנק.

על חלק מן הקרקעות שרכש בעיר החדשה בנה דירות, שהושכרו לעולים בעלי מעמד. כמשכיר וכבעל בית דיקדק כחוט השערה בגביית שכר הדירה במועדו. אך לא קרה שתבע אי פעם דייר כלשהוא לדין, לעיתים פיצה דייר בגלוי או בסתר שיעזוב את הדירה.

בין דייריו נמנה הרב גרשון אשכנזי, רבה של קנדיה שבכרתים. ולירו לא שש להשכיר לרבנים שהרי היה ידוע לו: "ר' לקח ולא ר' נתן" ולירו חשש שמא כבוד הרב יתווסף על אותם משתמטים שיש לפצותם בכדי שיעזבו את הדירה. כאן התערב בעל ה"ישא ברכה", הרב אלישר זצ"ל ומר ולירו לא יכול היה לסרב לו, כך עבר ר' גרשון לאחת מדירותיו בשכונת אבן ישראל. ר' גרשון לא בדק את הדירה כיצד היא נראית, אחרי שחתם את ההסכם גילה שמצבה בכי רע. בא ועלה לבית הכנסת של ולירו ומצא את חיים אהרון באמצעה של תפילה, המתין בסבלנות שיסיים תפילתו וטען טענותיו.

ולירו אמר: "כסף שנתת לי אתה יכול לקבלו חזרה ולמחסן דירתי אל תיכנס" ר' גרשון התפלא איך הבנקאי יכול לחזור בו: "אני רק רוצה לחזור לגור, עליך לשפר ולתקן" חילוקי הדעות נמשכו, עד שנכנס שוב הרב יש"א ברכה ופסק שעל מר חיים אהרון ולירו לוותר על חלק משכר הדירה בכדי שבו ייעשו התיקונים הראשונים ובעיקר טיח. חיים אהרון ולירו קיבל את דברי הרב בלית ברירה, הזמין טייח ושינן לעצמו את המילים בלאדינו: "קאייר קון רבנים איש בלה גראנדי"- ליפול עם חכמים תקלה גדולה. ר' גרשון היה סבור שהבעיות נגמרו. אבל אחר כך באו בעיות אחרות - הטיח שנעשה בקירות הדירה היה חסר בסיד ונמלא חורים ומהם פשפשים שעלו ובאו בחודשי אב ותמוז ואשר מצצו את דמו ודם בני משפחתו. הפעם פנה בכתב למר ולירו ושלח ביד אשתו אל ביתו: "לכבוד

הגביר המורם מעם וכו'... הצילני נא מאויבי גדודי אדום ובני מוהב שפיהם הב הב, חוס עליי... זה שטייח לך את הקירות רמאי היה ומה פשעתי ומה חטאתי כי עליי לסבול את אשר הוא הרע" המכתב הגיע אל חיים אהרון ולירו בדיוק שסיים תפילתו וירד במדרגות אל ביתו.

כשקרא את המכתב נכמרו רחמיו, ויתר על חלק משכר הדירה ור' גרשון הזמין טייח מעולה שטייח את הדירה מחדש. לר' גרשון רווח ומר ולירו התחזק בדעתו לא להתעסק עם רבנים.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net